

Animals da cumpagnia

Da chauns, giats, cunigl e portgets da mar

■ **Noss chars animalets: cun plimas u cun squamas, cun pail curt u cun pail lung; els ans accumpognan gia dapi millennis. Els pon esser canerus u mits, confidents u timids. Nus als tegnain or d'interess vi da l'animal u sco cumpogn, als pavlain e charezzain.** Emoziunalmain han ils animals da cumpagnia ina grond'impurtanza per lur possessurs. Nus als duvrain per stritgar, per charsinar e per als avair gugent. Els èn noss partenaris en noss temp liber e magari «remplazzan» els schizunt amis, in partenari u la famiglia.

Ma er l'impurtanza per l'economia publica na dastga betg vegnir sutvalitada: Ils animals da cumpagnia promovon in'entira bransch economica e creschan plazzas da lavur. Tar ils aspects negativs dal tegnair animals tutgan ils donns ch'els animals da cumpagnia pon chaschunar en la natira e vi d'animals selvadis.

Per tegnair in chaun, in giat u in auter animal da cumpagnia a moda correcta e per satisfar als basegns dals animals ston però vegnir ademplidas tschertas pretensiuns. Igl è perquai necessari da s'infurmar davart la moda e maniera co tegnair correctamain l'animal, sinquai che quel sa sentia er propri da chasa.

Alura sa sviluppa tranter l'animal e l'uman ina relaziun fitg stretga che dura savens sur blers onns.

Animals da niz, animals da chasa, animals da cumpagnia

Animals da niz vegnan surtut tegnids – sco ch'il num di gia – per che l'uman possa profitar da lur lavur u da lur products. Animals da chasa vivan bain cun l'uman sut in tetg, ma betg tuts exnum a moda socialisada. Tar in reptil che vegn tegnì en in terrari sa tracta bain d'in animal che viva en chasa, ma betg d'in animal domesticà u da cumpagnia. A quest'ultima gruppa appartegnan en emprima lingua ils mammals e tranter quels surtut chaun e giat che vivan savens en ina stretga cuminanza cun nus umans.

Ma betg adina sa lascha differenziar cleramain tranter animal da niz, animal da chasa u animal da cumpagnia: in chaun da lavinas sa lascha per exempel attribuir a medem temp a tuttas trais gruppas. Ed er la dumonda dal «niz» dals animals è da duvrar cun resalva: Er animals sco giats, utschels u amfibis che n'apportan betg in niz u in retgav economic direct, han per l'uman tuttavia ina gronda impurtanza economica, sociala, ecologica, emoziunala, istorica e medicinale.

Tge animal ma cunvegna?

Avant che sa decider èsi inditgà da studiar ils signalaments dals differents animals da cumpagnia. Quels decleran chaussas interessantas davart il tegnair animals sco er davart ils custs, davart la

Il giat è l'animal da chasa il pli frequent en Svizra.

FOTO PD

durada probabla da lur vita, davart las pretensiuns e davart il caracter dals singuls animals. Ma posseder in animal vul er dir ademplir incumbensas e surpigliar obligaziuns. En quest connex pon er giugar ina rolla dumondas giuridicas u temas sco malsognas e la mort, antenats selvadis e razzas dad ozendi, tratga e surtratga.

Actualmain vivan bundant 8 milliuns umans en Svizra. Vitiers vegnan circa tants animals da cumpagnia, numnadamain ca. 500 000 chauns, 1 500 000 giats, 800 000 ruiders pitschens (portgs da mar, cunigl, furmanters aurads, rats, gerbils), 500 000 utschels e giaglinom en chabgias (en chasa ed en parcs), 4 500 000 peschs (en aquaris e puzs) e bundant 300 000 reptils (ed auters animals che vegnan tegnids en terraris). Be en il chantun Grischun vegnan tegnids ca. 100 000 animals da cumpagnia.

Tegnida che correspunda als basegns da l'animal

L'emprim charezzads e charsinads – e pli tard negligids e stgatschads? Igl è impurtant ch'els possessurs d'animals da cumpagnia enconuschian las pretensiuns da lur animals ed als tegnain en ina moda che tegna quint da lur basegns. Er tar possessurs d'animals da cumpagnia ch'han ina lunga experientscha pon lur ignoranza, lur inattenziun u lur amur malchapidada chaschunar problems cun la protecciun dals animals. La cussegliaziun en negozis spezial e l'infurmaziun or da cudeschs u or da l'internet gidan a s'acquistar la savida teoretica fundamentala.

Permissiuns, vaccinaziuns

Il possess privat d'animals da cumpagnia n'è betg suttaressa a l'obligaziun da du-

mandar ina permissiun, uschenavt ch'ina sa tracta betg da spezias selvadis u importadas. Excepciuns datti en singuls chantuns areguard razzas da chauns che valan sco surproporzionalmain aggressivas. Cunzunt per chauns e per giats vegnan dentant recumandadas en tutta cas intginas vaccinaziuns.

Chip e registraziun

Dapi l'on 2007 ston esser marcads tut ils chauns en Svizra cun in chip (transponder) e registrads en la banca da datas respectiva (www.amicus.ch). Il chip cuntegna in numer ch'è unic sin tut il mund sco er in code per la Svizra. Uschia pon vegnir consultadas las indicaziuns davart il possessur dal chaun sco er davart la razza, la color dal pail, la vegliadetgna, il num e la schlattaina dal chaun. A moda facultativa sa laschan er registrar giats ed ulteriurs animals da cumpagnia (www.anis.ch).

Curs da chauns

Dal 2008 fin il 2016 ha existì sin plaun federal in attest obligatoric da las enconuschientschas da la materia per possessurs da chauns. Pervi d'ina decisiun parlamentara è quest obligatori vegnì schlià il 2017. Surtut a persunas che vulan tegnair l'emprima giada in chaun vegn cusseglià vinavant da visitar in curs a basa volontaria, sinquai ch'ellas emprendian da manar il chaun cun respect. Per la tegnida da tschertas spezias da chauns exista a basa da leschas chantunales vinavant in obligatori; en pli datti stentas a nivel chantunal da revegnir a la cumprova da las enconuschientschas da la materia, damai che quest instrument era sa cumprovà ed aveva cuntanschì in grond effect cun custs relativamain pitschens.

Annunzia d'animals chattads

L'Uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals dal Grischun sco post d'annunzia chantunal è cuntanschibel per telefon durant las uras da spurtegl usitadas. La Centrala svizra per animals sparids e chattads (www.stmz.ch) è cuntanschibla da tut temp, durant 24 uras a di e durant 365 dis ad onn sut www.stmz.ch ubain tel. 0848 357 358 (animals chattads) resp. tel. 0900 357 358 (animals sparids).

Taglia da chauns

Ils possessurs da chauns pajan tagliis per lur animals. Ils chauns ston vegnir annunziads a la vischanca da domicil cur ch'els han ina tscherta vegliadetgna, suenter lur acquist, lur vendita u a cha-

schun da lur mort. Sch'il chaun è registrà, vegn incassada annualmain la taglia da chauns. En tscherts chantuns po la taglia divergiar tut tenor la grondezza ed il pais dal chaun. En la maioritad dals chantuns existan facilitaziuns u liberaziuns da taglia per chauns da persunas tschorvas, chauns da salvament e.u.v.

Viaggiar cun chauns e cun giats

Tgi che entra en Svizra cun in chaun, cun in giat u cun in auter animal da cumpagnia, sto ademplir tschertas cundiziuns (p.ex. passaport per ils animals da cumpagnia, chip, vaccinaziuns). Er en cas da vacanza cun l'animal da chasa ston vegnir prendidas – tant a la partenza sco er al return en Svizra – tschertas mesiras per che l'animal da chasa na stoppia betg restar enavos al cunfin. Infurmaziuns respectivas dat l'Uffizi federal veterinar. Las prescripciuns actualas da la Uniun europeica u d'auters pajais ston vegnir dumandadas tar las represchentanzen respectivas.

Uffizis veterinars

L'Uffizi federal veterinar è il center da competenza per il bainesser da l'animal. El publitgescha infurmaziuns e directivas davart la tratga d'animals e davart il tractament d'animals, e quai resguardond las particularitads ed ils basegns dals animals (animals da chasa, animals da niz, animals selvadis, animals d'experiment). L'Uffizi federal veterinar sustegna er projects da perscrutaziun en il sector da la protecciun dals animals. Questa perscrutaziun meglierescha las enconuschientschas davart il cumportament dals animals e pussibiliteschas d'adattar las leschas a las novas enconuschientschas scientificas. Responsabel per ils animals da chasa (incl. animals da cumpagnia) a nivel chantunal è l'Uffizi per la segirezza da victualias e per la sanadad d'animals dal Grischun (www.alt.gr.ch).

Etica ed animals

Il stadi giuridic dals animals è sa midà. Animals n'èn betg pli sulettamain chaussas, da las qualas ins po disponer, ma bain ston vegnir protegids per amur dad els sez. La relaziun cun l'animal sto tegnair quint pli e pli da puntgs da vista etics. È tge capita, sch'els possessurs vulan u ston sa liberar dals animals? Co procedan ins correctamain, e tge na dastgan ins mai far?

L'Uffizi federal veterinar infurmescha davart la moda e maniera da tegnair correctamain animals ed er la Protecciun

svizra dals animals infurmescha e cussegli en la publicitad. Scumandadas èn tut las acziuns che reduceschan il bainesser dals animals en moda inutila e nungiustifigada. La Lescha davart la protecciun dals animals protegia ils animals cunter dolurs, cunter mals e cunter donns chaschunads nungiustifigadamain e scumonda ultra da quai da tementar ils animals senza motiv.

Tge di la lescha?

La Lescha federala davart la protecciun dals animals è entrada en vigor il 1981 ed è vegnida revedida complettamain il 2008. Quella regla tranter auter la tegnida d'animals sin il bain puril, la tratga d'animals e tematicas sco experiments cun animals u modificaziuns geneticas. La lescha cumpiglia però tuttavia er perscripciuns ch'èn applitgablas per la tegnida d'animals da cumpagnia. Qua intgins extracts correspundents:

Art. 1: L'intent da questa lescha è quel da proteger la dignitad ed il bainesser da l'animal.

Art. 4: Tgi che s'occupa d'animals, sto tegnair quint il meglier pussaivel da lur basegns; e procurar per lur bainesser, uschenavt che l'intent da lur utilizaziun permetta quai. Nagin na dastga chaschunar nungiustifigadamain dolurs, suffrientschas u donns ad in animal, tementar l'animal u betg resguardar sia dignitad en in'otra moda. Igl è scumandà da maltractar, da negligier u da stanclear animals nunnecessariamain.

Art. 5: La Confederaziun po promover la scolaziun e la furmaziun supplementara da quellas persunas che s'occupan d'animals. La Confederaziun procura per l'infurmaziun da la publicitad en dumondas da la protecciun dals animals.

Art. 6: Tgi che tegna u ha quità d'animals, als sto nutrir e tgirar adequatamain, als conceder l'occupaziun e la libertad da sa mover ch'èn necessarias per lur bainesser sco er – sche quai fa da basegn – in alloschi.

Art. 7: Il Cussegl federal po sutmetter a l'obligaziun d'annunzia u da dumandar ina permissiun tscherts geners da tegnair animals, la tegnida da tschertas spezias d'animals sco er tschertas tgiras d'animals.

Art. 26: Chastià vegn tgi che maltracta, negligescha, stanclear nunnecessariamain in animal u na resguarda betg sia dignitad en in'otra moda; mazza animals en moda crudaviva u da levsegg; lascha ir u lascha enavos in animal domestic u in animal tegnì en in manaschi cun l'intenziun da sa deliberar dad el.

Las disposiziuns chantunales, tranter auter er areguard il possess da chauns e la tematica d'animals chattads, èn regladas en la Lescha davart ils fatgs veterinars.

Tge far cun in animal mort?

Animals pitschens che na paisan betg dapli che 10 kg dastgan vegnir sepulids libramain, ma sut la cundiziun che tschertas mesiras da precauziun vegnian observadas: La fossa sto esser profunda avunda ed en ina distanza segira da l'aua (protecciun da l'aua sutterrana e dals curs d'aua). In animal dastga vegnir sepulid sin l'agen terren u en lieus ch'èn previs per quest intent e ch'han l'autorisaziun necessaria. En Svizra datti differents «santeiris per animals». Ils chantuns han plinavt installà lieus per cremar cadavers d'animals. Per adressas e per infurmaziuns davart la moda da proceder pon ins sa drizzar ad in veterinar u a las organizaziuns per la protecciun dals animals.

Alura sa sviluppa tranter l'animal e l'uman ina relaziun fitg stretga che dura savens sur blers onns.

Animals da niz, animals da chasa, animals da cumpagnia

Animals da niz vegnan surtut tegnids – sco ch'il num di gia – per che l'uman possa profitar da lur lavur u da lur products. Animals da chasa vivan bain cun l'uman sut in tetg, ma betg tuts exnum a moda socialisada. Tar in reptil che vegn tegnì en in terrari sa tracta bain d'in animal che viva en chasa, ma betg d'in animal domesticà u da cumpagnia. A quest'ultima gruppa appartegnan en emprima lingua ils mammals e tranter quels surtut chaun e giat che vivan savens en ina stretga cuminanza cun nus umans.

Ma betg adina sa lascha differenziar cleramain tranter animal da niz, animal da chasa u animal da cumpagnia: in chaun da lavinas sa lascha per exempel attribuir a medem temp a tuttas trais gruppas. Ed er la dumonda dal «niz» dals animals è da duvrar cun resalva: Er animals sco giats, utschels u amfibis che n'apportan betg in niz u in retgav economic direct, han per l'uman tuttavia ina gronda impurtanza economica, sociala, ecologica, emoziunala, istorica e medicinale.

Tge animal ma cunvegna?

Avant che sa decider èsi inditgà da studiar ils signalaments dals differents animals da cumpagnia. Quels decleran chaussas interessantas davart il tegnair animals sco er davart ils custs, davart la

Mintga spezia d'animal tschenta sias atgnas pretensiuns a la tegnida e tgira.

FOTO PD

La preschentaziun:
Dossier «Animals da cumpagnia».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=2943
www.chattà.ch